

Nr 609.

Av herr **Lundberg**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 176, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52.

I proposition nr 176 angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52 redovisar Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder samt begär fullmakt att inom en viss ram få handha utformningen av den fortsatta jordbrukspolitiken.

I motion II: 633 vid 1951 års riksdag hemställde undertecknad om en skyndsam utredning och förslag till nya eller ändrade grunder för jordbrukskalkylen, och jordbruksutskottet uttalade att det ville »understryka önskvärdheten av att en skyndsam översyn av de mera kontroversiella avsnitten av jordbrukskalkylen kommer till stånd». Detta blev även riksdagens beslut. Någon översyn har icke vidtagits, och de olika prisreglerande åtgärder som redovisas och föreslås i propositionen bygger även nu på den bristfälliga och godtyckligt verkande jordbrukskalkyl, som under senare år blivit en av de viktigaste inflationsdrivande krafterna i vårt ekonomiska liv.

De ekonomiska beräkningar, som ligger till grund för kalkylen, förefaller vara anpassade efter det resultat man vill att jordbrukskalkylen skall ge. Arbetstidssumman motsvarar 396 250 årsarbetare med en genomsnittlig årsinkomst av 5 269 kronor. Varje förändring i lönesumman kompenseras av staten och verkar över hela linjen. Det räknas med, att den lejda arbetskraften inom jordbruket utgör 20 procent av den totala, vilket blir 79 250 årsarbetare med en lönesumma enligt kr. 2: 45 per timme av ca 465 milj. kronor. Lantarbetarlönerna representerar icke 20 procent av den totala lönesumman, under det att 80 procent går till jordbrukare och deras anhöriga, och där tar givetvis de fullständiga och stora jordbruken huvuddelen. Att den generella jordbrukspolitiken gynnar storbruken är ofrånkomligt och kan ej ändras förrän det mindre jordbruket tillföres tillräckligt med åkerjord. Då detta troligen ej kommer att ske under de närmaste åren, måste man söka finna en socialbetonad lösning för de mindre jordbrukens lönsamhet.

År 1947 var samtliga partier eniga om principerna för den fortsatta jordbrukspolitiken. De borgerliga och kommunisterna ville visserligen då ge 45 milj. kr. mer än socialdemokraterna, och socialdemokratien beskylldes för att visa allt för stora hänsyn till lantarbetare och småbrukare,

men själva grundtanken var man enig om. Det gällde dels att åstadkomma en utjämning och dels trygga en jordbruksnäring, som vid en eventuell avspärrning skulle kunna göra oss självförsörjande. Utvecklingen sedan 1947 har inneburit en mycket stegrad inkomst för jordbruksnäringen, och detta gäller i huvudsak de fullständiga och stora jordbruken. Denna politik har samtliga partier medverkat till.

De fullvärdiga jordbrukens stegrande inkomster har fört till ökade jordvärden och investeringar i maskiner etc. av en omfattning, som icke endast verkar utmanande på lantarbetare, mindre jordbrukare och konsumenter, utan även har en inflationsdrivande verkan av stora mått. En bättre avvägd jordbrukspolitik måste på längre sikt vara till gagn för samtliga parter.

En rationalisering av jordbruket måste ske, och man sökte genom maskinstationer lösa denna fråga billigt och bra. Genom att dessa maskiner utnyttjades rationellt, skulle förslitningen gå i en hastig och naturlig takt, och på så sätt kunde maskinparken förnyas och tillgodogöra sig de nya tekniska framstegen. Den ökade lönsamheten har fört till en överinvestering i maskiner hos enskilda, och detta innebär att maskinerna nyttjas endast en liten del av året och får en ökad livslängd, vilket konserverar och hindrar en naturlig förnyelse. Då räntekostnaderna ingår som en betydande del i jordbrukets utgifter, är det en samhällelig angelägenhet att se till, att även denna fråga beaktas.

I jordbrukskalkylen motiveras även en del åtgärder med, att de skall ha en stimulerande uppgift. Det sker en medveten överbetalning för att stimulera produktionen eller för att styra dess inriktning. Denna saxning är farlig ur prissynpunkt, och den kan ha eller få följdverkningar likartade den som trustar och karteller har. När priserna kommer till en viss gräns, mister de sin stimulerande verkan på produktionsviljan. Det gäller då mera att anpassa produktionen till den nivå, som ger brukaren den största ekonomiska vinningen. Starka trustar och karteller inom näringslivet har åsamkat land och folk enorma förluster och hämmat utvecklingen. Dessa tendenser är tyvärr icke främmande för en del jordbrukare. De organisatoriska förutsättningarna för en sådan utveckling finns, och konkurrensen är praktiskt taget avskaffad. Viljan att göra en fullvärdig prestation och kvalitetsprodukter måste praktiskt komma till uttryck, om den skyddade ställning, som svenskt jordbruk har, skall kunna få bestå. En vidgad rätt för konsumentkooperationen att förvärva jordbruk borde nu vara mogen för ett positivt beslut. Detta skulle vara till gagn för samtliga parter. Kungl. Maj:t borde uppmärksamma denna fråga och ta initiativ för dess lösning. Att dessa frågor behöver uppmärksammas, framgick även i ett föredrag av byråchef Juréen, där han konstaterade att »från och med i höst kommer det svenska jordbruket att

få subventioner med ca 300 milj. kr. över världsmarknadspriset, förutsatt att den internationella prisutvecklingen inte blir inflatorisk. Detta betyder att jordbruket på ett år får en inkomstökning med 500 milj. kr. eftersom man senaste höst beräknade ett underläge på 200 milj. kr.». Även om alla internationella jämförelser i fråga om priser etc. är mycket osäkra och missvisande, torde ändå tendensen vara riktig.

Kungl. Maj:t har även genomfört en höjning av margarinpriset. Syftet anges vara att förebygga en ur avsättningssynpunkt olämplig rubbning av försäljningen av smör respektive margarin vid höjningen av partipriset på smör. Den vidtagna åtgärden är i hög grad anmärkningsvärd. Ty när jordbruksnämnden förra året framförde denna tanke underströks det kraftigt, »att en sådan åtgärd icke vore tilltalande och borde tillgripas endast i nödfall, då ansträngningar att till rimliga priser finna avsättning för smöret på andra vägar visat sig fruktlösa». Den dåvarande jordbruksministern framhöll även, att man måste hysa mycket stora betänkligheter mot en åtgärd av det slag, som angivits. I den anförda motionen II: 633 yrkades, att Kungl. Maj:t och jordbruksnämnden skulle fråntagas rätten att höja margarinpriset.

Att ett nödfallsläge skulle tvingat fram beslutet om en höjning av margarinpriset förfaller sakna grund. För närvarande torde man på världsmarknaden kunna köpa kokosolja till 1:10 och rapsolja för 2 kr. per kg. Margarinfabrikerna får nu köpa dessa oljor för 3:23 respektive 3:03 kr. per kg. Clearingtillägget går till subvention av smöret. Den totala smörexporten år 1951 uppgick till sammanlagt 26 300 ton, och även om viss subventionering av priserna förekom betecknas dock priserna »som i stort tillfredsställande». Lagren av smör den 1 januari 1952 var mindre än vid samma tid 1951, eller 3 600 mot 4 900 ton. Det nödfallsläge, som förutsattes ge rätt till höjningen av margarinpriset, har icke förelegat, och detta beslut hade därför bort underställas riksdagen för prövning.

Det bör även understrykas, att margarinet är en svensk jordbruksprodukt av hög kvalité. De höga smörpriserna har fört till en övergång till margarinkonsumtion. Den senaste prishöjningen på smör påskyndar denna utveckling, och denna tendens kommer att fortgå så länge smörpriset på den inhemska marknaden skapar köpmotstånd. Prishöjningen på margarinet måste därför betraktas som en extra beskattning, och beskattningsrätten bör väl lämpligen icke överlätas på jordbruksdepartementet utan förbehållas riksdagen. De befolkningsgrupper som i främsta hand får betala subventionerna till smörexporten tillhör låglönegruppen och behöver skyddas mot en ensidig extraskatt. Riksdagen bör därför snarast undanröja beslutet om höjning av priset på margarin samt fråntaga Kungl. Maj:t och jordbruksnämnden rätten att utan riksdagens hörande för framtiden kunna vidtaga prishöjningar på margarin.

Jordbrukskalkylens nuvarande utformning kan av förklarliga skäl icke lösa de mindre jordbrukarnas problem. En prissättning på produkter, som skall kunna ge de mindre jordbrukarna en dräglig inkomst, har till följd, att de fullständiga och stora jordbruken får inkomster som är orimliga och som i stegrad takt kommer att förhindra en stabilisering av penningvärdet. Jordbrukets storleksordning i det svenska folkhushållet medför, att detta icke kan bedömas som en isolerad storhet, utan måste ses i ett större sammanhang. Ägofördelningen inom jordbrukargruppen försvårar ett rationellt bedömande, och i ett övergångsskede måste jordbrukshjälpen finna nya vägar, som kan eliminera dagens slumpartade utslag. Brukningsdelarnas antal och åkerarealens fördelning på desamma framgår bl. a. av följande statistik över de 414 441 brukningsdelar, vi brukar ange som jordbruksenheter, som skall beaktas.

Brukningsdelarnas antal — åkerarealens fördelning.

Storleksgrupp	Antal	%	Hektar åker	%
0,26—1 ha	59 389	14,3	48 005	1,3
1 —2 »	58 825	14,2	100 076	2,7
A. Summa	118 214	28,5	148 081	4,0
2— 5 ha	107 776	26,0	398 534	10,7
5—10 »	94 844	22,9	721 447	19,4
B. Summa	202 620	48,9	1 119 981	30,1
10—20 ha	58 477	14,1	850 992	22,9
20—30 »	17 030	4,1	427 613	11,5
C. Summa	75 507	18,2	1 278 605	34,4
30— 50 ha	10 710	2,6	420 054	11,3
50—100 »	5 065	1,2	351 242	9,5
100 och däröver	2 325	0,6	396 681	10,7
D. Summa	18 100	4,4	1 167 977	31,5

Av denna statistik framgår, att 28,5 procent av brukningsdelarna har under 2 hektar åkerjord. Att denna grupp ingår i jordbruksstatistiken ger ett förvillande storleksintryck och borde därför kunna utgå. Om man lägger samman grupperna A. och B. inrymmer de 77,4 procent av antalet jordbruk, men de disponerar endast 34,1 procent av åkerarealen.

Hur detta praktiskt verkar framgår bl. a. av den procentuella uppdelning som enligt propositionen skall göras. I ett föredrag i Borås meddelade jordbruksministern, att av de 52 milj. kr., som odifferentierat utgår

som fläsktillägg, kommer 72 procent på jordbruk under 30 hektar, d. v. s. 37,44 milj. kr. Det förefaller alltså som om småbruket skulle få ett starkt stöd. Men när man delar upp de 72 procenten på 95,6 procent av bruksdelarna, blir det ca 95 kr. per styck. Jordbruk över 30 ha får 28 procent eller 14,56 milj. kr., men dessa utgör i antal 4,4 procent, vilket ger per bruksdel ca 804 kr.

Av det allmänna mjölkpristillägget å 112,5 milj. kr., som utgår för all mjölk, vilken levereras eller levererats till mejeri under innevarande regleringsår, beräknas enligt propositionen att 36 procent eller 40,5 milj. kr. kommer på storleksgruppen 2—10 ha, vilket ger ca 200 kr. per bruksdel, 28 procent eller 31,5 milj. kr. på gruppen 10—20 ha, vilket ger ca 539 kr., 11 procent eller 12,4 milj. kr. på gruppen 20—30 ha, vilket gör ca 726 kr., och 25 procent eller 28,1 milj. kr. till jordbruk över 30 ha, vilket ger ca 1 554 kr. per genomsnittlig bruksdel. De anförda siffrorna är schematiska och ger givetvis icke en reell bild av lönsamheten hos varje enskild enhet av bruksdelarna. De ger endast en bild av hur den generella hjälpen kan fördelas.

Arealtilläggen för vete går huvudsakligen till de större jordbrukarna och motiveras med, att det är en kompensation bl. a. för svartrostangreppen år 1951. Svartrosten är delvis en självförvållad skada, och man kan fråga sig, om denna hjälp kan befordra åtgärderna för att utrota berberisbusken. En kompensation med denna motivering borde för framtiden icke ifrågakomma.

Statens priskontrollnämnd har gjort erinringar mot det i kalkylen upptagna priset på matpotatis år 1951/52 å 21:50 kr. per deciton och ansåg, att priset borde upptagas till lägst 24 kronor per deciton. Att priset väsentligt överstigit även priskontrollens förslag, torde konsumenterna mer än väl kunna intyga. Men vad som är än mera betänkligt är, att viljan att producera god och hållbar matpotatis synes minimal, och fabrikspotatis torde i stor utsträckning ha sålts som matpotatis.

Av det anförda torde framgå, att den av förra årets riksdag begärda översynen av jordbrukskalkylen bort verkställas, innan uppgörelse med jordbruksorganisationerna undertecknades och riktlinjer för framtiden uppdrogs. I propositionen anför statsrådet, att han har för avsikt att inom den närmaste tiden hos Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att utreda jordbrukskalkylen, men med hänsyn till att inget åtgjorts under det gångna året, bör riksdagen än en gång särskilt understryka, att utredningen skall verkställas. Utredningen bör göras allsidig och uppta bl. a. de av mig anförda problemen. Höstriksdagen bör om möjligt ges tillfälle till att få en redogörelse för de principer, som kan komma att ligga till grund för nästa års jordbruksöverenskommelse, och lönekontot bör utbrytas ur jordbrukskalkylen.

Principerna för jordbrukskalkylen av år 1947 kunde i stort lösas i enighetens tecken. En saklig och realistisk prövning av densamma utan partipolitiska spekulationer borde även nu vara möjlig. Ur jordbrukets synpunkt är det angeläget, att dess lönsamhetsläge inom olika brukningsdelar, rationaliseringsfrågor, inriktning etc. objektivt prövas. Förtroendet till jordbrukskalkylen kan ernås, om den ges en fastare och tillförlitligare grund än den nuvarande. Jordbrukets betydelse i svenskt näringsliv måste även prövas i samband med exportindustrien och näringslivet i övrigt och placeras in i ett naturligt sammanhang. Detta är nödvändigt för både producenter och konsumenter, om vi skall kunna komma till rätta med dagens ekonomiska problem, inte minst i fråga om de inflationsdrivande krafterna.

Med hänvisning till i motionen anförda synpunkter hemställes,

att riksdagen i anslutning till proposition nr 176 måtte besluta,

1. att hos Kungl. Maj:t begära, att den av 1951 års riksdag beslutade skyndsamma översynen av jordbrukskalkylen verkställs med särskilt beaktande av de anförda delfrågorna och det mindre jordbrukets socialekonomiska problem, och att det, om möjligt, vid höstriksdagen lämnas en redogörelse för de kalkylprinciper, som skall gälla för nästa jordbruksuppgörelse,

2. att hos Kungl. Maj:t begära förslag om ändrad jordlagstiftning, som skapar möjligheter för konsumentkooperationen att förvärva och driva jordbruk, samt

3. att upphäva det av Kungl. Maj:t beslutade pristillägget på margarin och att konsumtionsreglerande prishöjningar å margarin skall underställas riksdagen för prövning och beslut.

Stockholm den 17 april 1952.

John Lundberg.